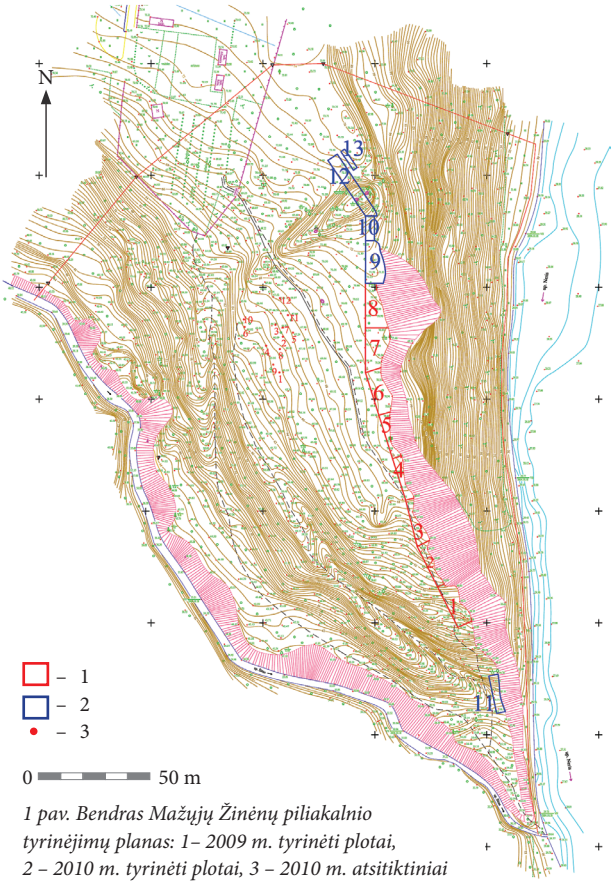
The E part of the settlement at the foot of Liūdiškiai hillfort

In 2010, the excavation of the settlement at the foot of Liūdiškiai hillfort (Anykščiai District, East Lithuania) that was begun in 2009 continued with the excavation of a total of 203 m^2 (Fig. 1). Two hearths, a pit (Fig. 2), and two bloomeries (Fig. 3) were found in the cultural layer, which was up to 1 m thick. The bloomeries were concentrated in the SE part of the excavated area, where the settlement's edge had apparently existed and its production zone began. 20 postholes were recorded in the sterile soil, but the remains of no clearer structures were identified. 28 individual finds, 403 potsherds, 40 animal bones, 650 burnt pieces of clay, 26 flat-sided pieces of the same daub, and 1165 pieces of iron slag that weighed 27.5 kg were found in the cultural layer. The slag and most of the burnt clay are from the destroyed bloomeries. The individual finds include a cast bronze ring brooch, which is more rarely found in settlements (Fig. 4:1), while the bottom of a clay pot with a clearly expressed foot (Fig. 4:2) is in general almost unique in Lithuanian archaeological material. The excavated part of the settlement dates to the early 2nd millennium.

1 pav. Bendras Mažųjų Žinėnų piliakalnio tyrinėjimų planas: 1– 2009 m. tyrinėti plotai, 2 – 2010 m. tyrinėti plotai, 3 – 2010 m. atsitiktiniai radiniai. M. Mačiulio brėž.

Fig. 1. General plan of the excavations at Mažieji Žinėnai hillfort: 1 – the areas, investigated in 2009; 2 – the areas, investigated in 2010; 3 – stray finds, found in 2010.

Gintautas Zabiela,
Mindaugas Mačiulis

Mažųjų Žinėnų piliakalnis

2010 m. rudenį buvo pratęsti Mažųjų Žinėnų piliakalnio (Jonavos r., Kulvos sen.) (A38P, UK 21499) archeologiniai tyrinėjimai, pradėti 2009 m. Tuomet į Nerį griūvančioje piliakalnio aikštelės R šono centrinėje – P dalyse bei P šlaito viršutinėje dalyse ištirti 8 plotai, iš viso 869 m^2, aptiktas iki 20 cm storio kultūrinis sluoksnis su 9 radiniais, datuojamais XIV a. II puse (*ATL 2009 metais*, V., 2010, p. 88–95).

2010 m. tyrinėjimai irgi vykdyti eroduojančiose piliakalnio dalyse: aikštelės Š dalyje ir didžiajame pylime bei P šlaito apatinėje dalyje (1 pav.). Iš viso ištirtas bendras 392 m^2 plotas

2 pav. Pylimo pjūvis plote 12 iš V. G. Zabielos nuotr.

Fig. 2. The earthwork section in area 12 as seen from the W.

3 pav. Akmenys pylimo pjūvyje iš PV. G. Zabielos nuotr.

Fig. 3. The stones in earthwork section from SW.

(5 plotai), aptiktas iki 20 cm storio kultūrinis sluoksnis su 17 radinių.

Du plotai (9 ir 10) ištirti aikštelės Š dalyje, į Š nuo 2009 m. tyrinėtos vietos, tarp jos ir Š (didžiojo) pylimo (iš viso 151 m^2). Juose rastas tik vienas archeologinis radinys – 9,1 cm ilgio geležinio peilio ašmenų fragmentas 4 mm storio nugarėle. Kultūrinį sluoksnį sudaro iki 20–30 cm storio pilkas molingas miškožemis, kurio apačioje ant įžemio – rausvo molio – arčiau

4 pav. Atsitiktiniai radiniai iš aikštelės: 1 – geležinės grandelės nuo šarvų, 2 – bronzinis kabutis, 3 – bronzinės apyrankės fragmentas, 4 – bronzinės segės fragmentas. M. Mačiulio nuotr.

Fig. 4. Chance finds from the flat hilltop: 1 – iron links from armour, 2 – a bronze pendant, 3 – a fragment of a bronze bracelet, 4 – a fragment of a bronze brooch.

pylimo gausiau aptikta iki 2x2x1 cm dydžio akmenukų. Susidaro įspūdis, jog jų čia galėjo būti specialiai papilta, kad vaikštant paviršinis molis neliptų prie kojų. Vidinėje pylimo papėdėje viena šalia kitos rastos dvi XX a. 3 dešimtmečio monetos: Latvijos 1922 m. 10 santimų ir Lenkijos 1923 m. 20 grašių. Radimo aplinkybės liudija, kad jos čia nėra pamestos, o paliktos specialiai, matyt, kokios nors ekskursijos dalyvaujant užsieniečiams (greičiausiai lankyta Neries atodanga, nes piliakalnis XX a. I pusėje archeologams liko nežinomas).

68 m^2 dydžio plotas 11 tirtas piliakalnio P šlaito apatinėje dalyje, 45 m į PR nuo 2009 m. tirto ploto 1 PR sienelės, čia esančių labai sunaikintų griovio ir pylimo vietoje. Plote rasti 2 geležiniai radiniai: neaiškus 5,1x4,6 cm dydžio apkalas (?) su apvaliai užbaigtais galais ir 5,5 cm ilgio diržo sagties liežuvėlis. Nustatyta, kad griovys buvo seklus, vos 90 cm gylio, 1,2 m pločio dugnu, o pylimas tirtoje vietoje visiškai sunaikintas.

Įdomiausių ir reikšmingiausių rezultatų gauta darant piliakalnio didžiojo (Š) pylimo pjūvį ties jo eroduojančiu R kraštu. Čia iš viso tyrinėtas 173 m^2 plotas (plotai 12–13 – kartu su išorėje buvusio griovio pjūviu). Nors tyrinėtoje vietoje jokių archeologinių radinių neaptikta, kas darant pylimų pjūvius pasitaiko ne taip jau retai, pagal sluoksnių stratigrafiją išskirti 3 pylimo supylimo etapai (2 pav.). Pirmasis pylimas piltas iš rudo molio ant buvusio žemės paviršiaus. Jis 1,2 m aukščio, 5 m pločio ties pagrindu. Pylimo paviršius tvirtintas nuo 20x20x25 cm iki 35x35x40 cm dydžio akmenimis. Antrasis pylimas buvo suformuotas ant pirmojo pylimo užpilant iki 1,35 m storio molio sluoksnį ir naująjį paviršių vėl padengiant nuo 20x15x15x iki 30x25x25 cm dydžio akmenimis. Šis pylimas tirtoje vietoje buvo 2,5 m aukščio ir 8 m pločio ties pagrindu. Galiausiai trečias dabar matomas pylimas (pjūvio vietoje jis yra 3,5 aukščio, 12 m pločio ties pagrindu) suformuotas ant antrojo pylimo vėl užpilant iki 1 m storio molio sluoksnį. Ir šio pylimo viršus buvo grįstas nuo 10x12x10 iki 20x10x 15 cm dydžio akmenimis, tik grindinys išliko labai fragmentiškai (pavieniai akmenys) (3 pav.). Jokių statinių pėdsakų nei ant vieno iš 3 pylimo etapų viršaus neaptikta. Panašumai visuose 3 pylimo etapuose rodo, kad jie buvo supilti per gana trumpą laikotarpį. Žemė jiems buvo imama iš aplinkos ir ypač iš išorės, kur šiam, o ne gynybiniam tikslui buvo suformuota 18 m pločio, 1 m gylio dauba, laikoma piliakalnio grioviu. Padaryti 2 jos pjūviai parodė, kad kultūrinio sluoksnio šioje dauboje nėra. Vėliausiam pylimui žemė, rodos, buvo imama ir iš piliakalnio aikštelės, ją nukasant aukščiausioje dalyje ir taip ją lyginant. Tai rodo ir

po pylimu išlikęs įžemio lygis. Tai paaiškintų menką kultūrinio sluoksnio storį vidinėje pylimo papėdėje, kur paprastai jis išlieka geriausiai.

Nors Lietuvos mastais didžiuliame stipriai įtvirtintame piliakalnyje rimtas kultūrinis sluoksnis praktiškai nesusidaręs (bent jau tyrinėtoje aikštelės vietoje), piliakalnis buvo naudojamas. Tai liudija aikštelės ŠV dalyje atlikti paviršiaus žvalgymai metalo detektoriumi, kurių metu aptikta 12 radinių: 2 geležiniai 4,3x1,8 cm ir 3,4x1,7 cm dydžio apkalai, 2,7 cm skersmens grandelė, kvadratinė 2,9x2,5 cm dydžio diržo sagtis, 1,3 cm skersmens šarvų grandelės (iš viso 6, 2 iš jų sukabintos), 1 cm skersmens saga, neaiškaus dirbinio 5,4 cm ilgio fragmentas; bronziniai – kvadratinė 3,1x3,1 cm dydžio sagtis, iš 2 skardelių padarytas 3,2x 2,1 cm dydžio ornamentuotas kabutis, įvijinės 6,6 cm skersmens apyrankės plokščiu galu ir pasaginės segės 4 cm ilgio fragmentai, 1800 m. Rusijos imperijos 1 kapeika. Dalis radinių yra neabejotinai iš piliakalnio įrengimo laikų (šarvų grandelės, kabutis, apyrankės ir segės fragmentai) (4 pav.). Visi radiniai perduoti LNM.

2010 m. atlikti Mažųjų Žinėnų piliakalnio tyrinėjimai papildė jo istoriją, tačiau chronologijos ir galimos paskirties nepakeitė. Piliakalnis ir toliau lieka vienu mįslingiausių objektų tarp senųjų Lietuvos įtvirtinimų, kurį pirmiausia reikia gelbėti nuo nuolatinio irimo. Tik taip užtikrinsime jo kuklios materialinės kultūros išlikimą, kurios platesni tyrimai įmanomi tik pasitelkus šiuolaikines technologijas.

Mažieji Žinėnai hillfort

In 2010, in continuing the 2009 excavation, five areas (a total of 392 m^2) were excavated in the N part of the flat hilltop, in the great earthwork, and in the bottom part of the S escarp of the Mažieji Žinėnai hillfort (Jonava District, central Lithuania) (Fig. 1). The hilltop's cultural layer consisted of only surface forest soil with a lone find, a fragment of an iron knife blade. After excavating a trial trench in the earthwork it was determined that it had been built up three times using clay, reinforcing the surface with stones each time (Figs. 2–3). In surveying the NW part of the flat hilltop with a metal detector, 12 metal finds, several of which can be dated to the 14th century, were found (Fig. 4). They show that the hillfort was used but its possible purpose remains mysterious.

Gintautas Zabiela

Šeimyniškėlių piliakalnio papilio I įtvirtinimai

2010 m. pratęsti Šeimyniškėlių piliakalnio (Anykščių r., Anykščių sen.) (A1427K1) papilio I archeologiniai tyrinėjimai, pradėti dar 1993 m. ir vykdyti 2002, 2007 ir 2008 m. Jų metu iki 2010 m. šiame papilyje 4 skirtingose vietose ištirti 8 plotai (iš viso 190 m^2). Šeimyniškėlių piliakalnio papilys I yra į ŠV nuo piliakalnio, už jo gynybinio griovio. Jis rastas dar prieš pradedant piliakalnio tyrinėjimus, 1988 m. (žr. *ATL 1988 ir 1989 metais*, V., 1990, p. 205). Pirmojo papilio aprašymas paskelbtas 2008 m. (žr. *ATL 2007 metais*, V., 2008, p. 141–142). 2010 m. papilio I tyrinėjimų tikslas buvo sujungti 2008 m. tyrinėtą plotą 8 su 1993 m. darytu papilio pylimo pjūviu (plotas 1), taip patikslinant papilio gynybinių įrenginių sandarą.

20x2 m dydžio (40 m^2) ***plotas 9*** kastas į ŠV nuo 2008 m. kasto ploto 8 ŠV galo, skersai